

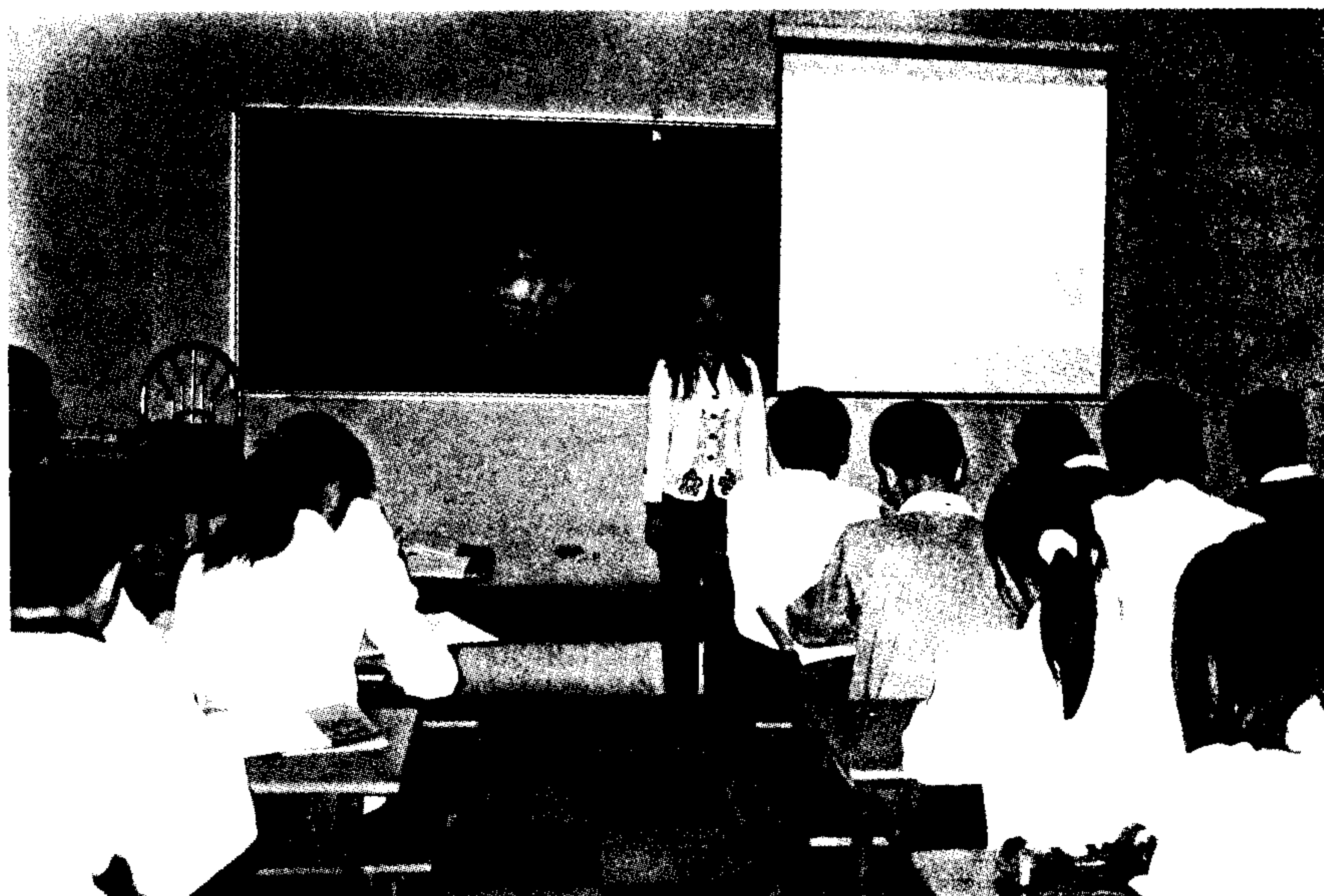
ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN TRONG DẠY HỌC NGỮ VĂN

MỘT SỐ VẤN ĐỀ CẦN TRAO ĐỔI

TRƯƠNG VĂN HÀ

Trong những năm trở lại đây, trong dạy học nói chung và trong dạy học Ngữ văn ở bậc học phổ thông nói riêng, việc sử dụng công nghệ thông tin (CNTT) để ứng dụng vào quá trình giảng dạy đã trở nên phổ biến. Chúng ta dễ dàng nhận thấy rằng, chính CNTT đã và đang góp phần làm cho chất lượng dạy và học môn Ngữ văn trong nhà trường ngày càng được nâng lên đáng kể.

Việc đưa CNTT vào dạy học có khá nhiều ứng dụng, Tuy nhiên, đối với bộ môn Ngữ văn, việc ứng dụng CNTT chủ yếu là trong quá trình khai thác tư liệu trên hệ thống mạng internet, khai thác tư liệu thông qua việc sao chụp các loại tranh, ảnh tư liệu cũng như sao chụp các hình ảnh trực quan từ bên ngoài vào quá trình soạn giáo án điện tử... Thông thường, để chuẩn bị cho các tiết học Ngữ văn ở các cấp, người giáo viên chỉ cần sử dụng một số thiết bị thông dụng như máy vi tính (khai thác tư liệu trên mạng và soạn giáo án), máy chụp ảnh kỹ thuật số (sao chụp các tư liệu), máy chiếu, màn hình chiếu và hệ thống loa, micro là đủ.

Ứng dụng CNTT trong dạy học ngữ văn

Ảnh: T.L

Nếu người giáo viên thực sự tâm huyết với bộ môn Ngữ văn, chịu khó tìm tòi, sáng tạo và biết ứng dụng CNTT vào quá trình soạn giảng, thì CNTT sẽ đưa lại nhiều ưu điểm cho bộ môn như sau:

Đối với giáo viên: Việc sử dụng công nghệ thông tin trong soạn giảng môn Ngữ văn thông qua việc trình chiếu trên màn hình còn giúp giáo viên tiết kiệm được thời gian thuyết giảng, ghi bảng trên lớp, nhờ đó người dạy càng có thêm điều kiện để hướng dẫn học sinh thảo luận và tự tìm ra được những nội dung kiến thức quan trọng cần

thiết của mỗi bài học. Nhờ soạn giảng bằng các thiết bị CNTT, cho nên giáo viên có nhiều điều kiện thuận lợi để đa dạng hoá trong việc thiết kế các bài học, tiết học phù hợp với các lớp, các đối tượng học sinh vùng, miền khác nhau cũng như thiết kế linh hoạt theo đặc trưng phân môn (ví dụ phần luyện tập, củng cố và các giờ ôn tập, giáo viên có thể thiết kế một trò chơi ngôn ngữ mô phỏng các trò chơi trên truyền hình như "Ô cửa bí mật", "Chiếc nón kỳ diệu", "Đôi mắt"...; trò chơi giải ô chữ; trong giờ làm văn giáo viên có thể cho học sinh thực hành các bài tập thuyết trình thông qua máy chiếu)... Ngoài ra, việc soạn bài với những ứng dụng của CNTT cũng giúp cho giáo viên Ngữ văn - những người vốn có ít hiểu biết và hạn chế về kiến thức, kỹ năng sử dụng các thiết bị công nghệ thông tin nói chung và máy vi tính nói riêng - thường xuyên cập nhật kiến thức về chuyên môn và tin học để tự nâng cao tay nghề. Cũng nhờ soạn giảng những bài dạy có vận dụng CNTT, giáo viên sẽ có thêm nhiều điều kiện để sáng tạo ra những cách thức, phương pháp soạn giảng mới - như việc sử dụng phần mềm powerpoint để tạo ra các hiệu ứng trình diễn - nhờ đó càng bồi đắp thêm cho họ lòng yêu nghề và sự tâm huyết với bộ môn Ngữ văn, một yêu cầu quan trọng để dạy giỏi, dạy tốt bộ môn quan trọng này trong nhà trường.

Đối với học sinh: Bài học có sử dụng các thiết bị CNTT sẽ trở nên sinh động, thu hút sự chú ý của các em nhờ có nhiều hình ảnh, minh họa sống động, cụ thể với các cuốn phim tư liệu (phim tư liệu về Chủ tịch Hồ Chí Minh, về tác gia Tô Hữu...) tranh ảnh đã được khai thác từ hệ thống mạng internet, được scan vào máy tính (dạy các giờ học văn học sử và phần giới thiệu tác giả, tác phẩm ở bài giảng văn), hệ thống hoặc các sơ đồ, bảng biểu giúp hệ thống, khái quát hóa kiến thức bài học trong giờ ôn tập được vẽ và đưa vào máy chiếu... Thông qua việc sưu tầm các tư liệu, kiến thức trên hệ thống internet để giải quyết bài tập được giáo viên giao nhiệm vụ khi về nhà, học sinh sẽ có thêm niềm đam mê đối với môn học cũng như giúp cho các em trở nên năng động và sáng

tạo hơn. Hệ thống kiến thức do các em tự tích lũy từ kho tư liệu khổng lồ internet hay qua các giờ thực hành giúp các em bổ sung thêm và khắc sâu hơn những kiến thức từ sách giáo khoa... Và lợi ích quan trọng nhất, là việc ứng dụng các thiết bị CNTT vào dạy bộ môn Ngữ văn sẽ góp phần làm cho học sinh ngày càng yêu hơn, say mê hơn với môn học này.

Tuy nhiên bên cạnh những lợi ích đã được nêu trên, việc ứng dụng CNTT vào dạy học môn Ngữ văn còn tồn tại không ít những hạn chế cần khắc phục:

Thứ nhất, do đặc thù của môn học, dạy học Ngữ văn không đơn thuần chỉ là cung cấp kiến thức, kỹ năng cần thiết mà còn dạy cách tiếp nhận tác phẩm, bồi dưỡng năng lực cảm thụ văn chương, năng lực ngôn ngữ cũng như bồi dưỡng cho các em nhân cách là người, lòng yêu, tự hào đối với tiếng Việt. Nên những hoạt động này đòi hỏi người thầy phải vận dụng nhiều phương pháp, phương tiện dạy học khác nhau một cách linh hoạt, phù hợp.

Thứ hai, nếu ứng dụng CNTT không có sự chọn lọc cho đúng tính chất, nội dung, cách thức hoặc ứng dụng CNTT một cách thái quá, sử dụng quá nhiều hình ảnh minh họa với hệ thống hiệu ứng cầu kỳ, phức tạp thì sẽ làm mất hết cảm xúc tự nhiên, làm hạn chế chất văn, chất thơ trong từng bài dạy cũng như làm cho học sinh ham chú ý đến các hiệu ứng hình ảnh mà quên mất đi việc cảm thụ văn chương.

Thứ ba, nhiều giờ dạy giáo viên còn đưa nhiều tư liệu phim, ảnh minh họa làm mất thời gian nhưng hiệu quả giờ dạy không cao.

Thứ tư, do sợ thiếu hụt về thời gian, một số giáo viên thao tác bài học quá nhanh, học sinh không kịp chép bài, ảnh hưởng đến khả năng tiếp thu kiến thức và mức độ hiểu bài của các em không cao.

Thứ năm, khi giảng dạy phần môn đọc văn bằng giáo án điện tử, có nhiều giáo viên chỉ biết chú ý, quan tâm đến kỹ năng trình chiếu các hình ảnh, sơ đồ mà quên và bỏ qua việc bình, giảng

những câu văn, thơ, những hình ảnh văn chương đầy giá trị thẩm mỹ, làm cho nội dung bài học trở nên khô khan, nhàm chán, thiếu chất văn.

Việc sử dụng CNTT để phục vụ cho nhiệm vụ dạy - học Ngữ văn và góp phần quan trọng giúp cho chất lượng bộ môn này ngày càng được nâng cao đáng kể là một ưu điểm mà giáo viên dạy Ngữ văn và những nhà quản lý giáo dục, những nhà lý luận giáo dục ai cũng nhận thấy. Tuy nhiên nếu như giáo viên không tâm huyết với bộ môn, chỉ quen sử dụng các thiết bị CNTT để giảng dạy đối phó, dự thi các cuộc thi giáo viên dạy giỏi hay giảng dạy trình diễn theo chuyên đề còn những tiết học còn lại "chẳng bao giờ ngó ngàng đến", hay quá trình ứng dụng CNTT còn lúng túng, thiếu phương pháp, hoặc thái quá, thì hiệu quả mang lại đối với môn học không những đạt hiệu quả thấp mà thậm chí còn phản tác dụng. Xung quanh câu hỏi: "Làm thế nào để sử dụng các thiết bị CNTT thực sự hiệu quả và phục vụ đắc lực cho công việc dạy - học Ngữ văn trong nhà trường?" đã có rất nhiều ý kiến, quan điểm khác nhau. Trong phạm vi bài viết ngắn này, tôi xin mạnh dạn trao đổi thêm một số vấn đề cần chú ý sau đây:

Trong dạy học, việc xây dựng được thư viện tư liệu liên quan đến bộ môn có vai trò rất tích cực đối với việc giúp giáo viên, học sinh dạy, học tốt hơn, có chất lượng hơn. Đối với bộ môn Ngữ văn cũng vậy, trước đây khi CNTT chưa phát triển, trong bộ hồ sơ của mỗi người, thường có thêm cuốn "Sổ tích lũy kiến thức", ở đó hàng ngày giáo viên có thể ghi chép, sưu tầm, cắt dán những kiến thức liên quan đến bộ môn mình phụ trách để phục vụ cho công tác giảng dạy của mình, và ai cũng nhận thấy được cuốn sổ này đã thực sự phát huy rất nhiều tác dụng. Không chỉ đối với giáo viên mà đối với các em học sinh cũng thế.

Ngày nay, khi CNTT ngày càng phát triển, đa số giáo viên và học sinh đều biết sử dụng internet để khai thác tư liệu, thì việc xây dựng thư viện tư liệu kiến thức Ngữ văn sẽ được tiến hành vô cùng thuận lợi thông qua những cách thức như sau:

- Giáo viên khai thác các tư liệu, tranh, ảnh

về tác giả, tác phẩm, các bài viết có liên quan đến tác giả, tác phẩm đã được đăng tải trên hệ thống các trang web thông dụng, sau đó tải về lưu vào hệ thống máy tính hoặc các thiết bị ghi nhớ của mình. Đối với các kỹ năng này, giáo viên cũng cần hướng dẫn và giao nhiệm vụ cho học sinh thực hành để giúp các em có thêm phương pháp làm việc khoa học. Ngoài ra, đối với những tranh ảnh từ sách, tài liệu, báo chí, tạp chí cũ chưa được lưu giữ trên hệ thống mạng điện tử, giáo viên có thể dùng máy scan để quét sau đó lưu giữ như cách lưu các file văn bản thông thường để lưu trữ... Ngoài ra, đối với hệ thống tư liệu ở các cuốn băng, đĩa sưu tập được, giáo viên cũng nên chọn lọc nội dung, hình thức phù hợp sau đó, dùng kỹ thuật cắt, dán phù hợp để lưu file làm tư liệu cho môn học của mình.

- Cũng giống như cuốn "Sổ tích lũy kiến thức" đã từng quen thuộc, khi đã xây dựng được thư viện tư liệu, giáo viên và học sinh phải thường xuyên cập nhật kiến thức, tư liệu mới nhất để làm cho những tư liệu, kiến thức luôn mới, không bị lạc hậu và phục vụ đắc lực cho nhiệm vụ dạy - học của mình. Giáo viên cũng nên giao nhiệm vụ và hướng dẫn học sinh sưu tầm để xây dựng thành công kho tư liệu giá trị này.

Cùng với việc đổi mới phương pháp dạy học bộ môn Ngữ văn trong nhà trường, thì việc soạn giáo án điện tử đã ngày càng trở nên thông dụng đưa lại cho môn Ngữ văn một diện mạo mới. Nhìn chung, hiện nay phần mềm Powerpoint là phần mềm soạn giáo án điện tử khá thông dụng và được nhiều giáo viên sử dụng nhất bởi tính ưu việt của nó so với các loại phần mềm khác.

Để cho việc soạn, giảng bằng giáo án điện tử đưa lại kết quả cao, góp phần nâng cao chất lượng dạy - học bộ môn Ngữ văn trong nhà trường, ngoài việc xác định rõ, đúng, phù hợp mục tiêu bài dạy như lượng kiến thức cơ bản, nội dung trọng tâm, kỹ năng, giáo dục học sinh thông qua mỗi bài học, người soạn còn phải biết lựa chọn tư liệu, tranh ảnh, phim... và những thông tin cần thiết phục vụ bài dạy, lựa chọn cách thức trình bày các

hiệu ứng nghệ thuật sao cho phù hợp với mỗi phân môn, mỗi nội dung bài học, mỗi đối tượng học sinh, chứ không nên soạn giảng rập khuôn, máy móc. Sau khi hoàn thành cơ bản nội dung bài soạn, một khâu cuối cùng cũng khá quan trọng là tiến hành chạy thử, sửa chữa và hoàn thiện bài giảng.

Tuy lựa chọn việc sử dụng giáo án điện tử là phương tiện chủ đạo, nhưng tùy vào nội dung, yêu cầu của mỗi loại bài học, tùy vào đối tượng học sinh khác nhau mà trong quá trình lên lớp, người dạy biết sử dụng phối hợp, tổng hợp các phương pháp dạy học khác, trong đó kể cả các phương pháp truyền thống như thuyết giảng, bình giảng, nhất là dạy đọc văn, nếu giáo viên chỉ trình chiếu, hỏi và đáp mà không có bình giảng những điểm sáng nghệ thuật của văn bản, thì bài học Ngữ văn sẽ trở nên khô khan, nhàm chán không khác gì "một bài phỏng vấn báo chí"...

Trong lý luận đổi mới phương pháp dạy học, nhiều nhà nghiên cứu đã khẳng định, muốn nâng cao chất lượng mọi mặt trong dạy học, ngoài nhiệm vụ tự mình phải soạn, giảng cho thật tốt, người giáo viên giỏi là người còn biết hướng dẫn học sinh tự học, tự chiếm lĩnh những nội dung tri thức quan trọng. Trong việc ứng dụng CNTT vào dạy học Ngữ văn cũng thế, giáo viên còn phải biết hướng dẫn học sinh ứng dụng CNTT phục vụ cho

phương pháp học tập thông qua việc có thể cung cấp cho học sinh địa chỉ một số trang web và yêu cầu các em tìm kiếm thông tin ở mạng internet để phục vụ công việc học tập theo từng chủ đề, từng giai đoạn văn học hay một bài học về tác phẩm cụ thể. Từ các tài liệu mà các em sưu tầm được, giáo viên cũng có thể hướng dẫn học sinh tập thuyết trình về một tác giả văn học, một tác phẩm văn học trong các giờ học. Ngoài ra, đối với những vùng có điều kiện kinh tế, học sinh tiếp xúc nhiều với máy vi tính và các thiết bị CNTT khác, trước khi thực hiện bài dạy trên lớp, người giáo viên phải biết hướng dẫn, giao nhiệm vụ cho từng nhóm học sinh về nhà "thử nghiệm" thể hiện ý tưởng của mình về bài học bằng chương trình phần mềm powerpoint, trong giờ học tại lớp, sau phần thể hiện của giáo viên, chúng ta cũng có thể dành một ít thời gian cho các em lên trình bày ý tưởng của mình. Điều này chúng tôi đã làm khá tốt khi giảng dạy tại Trường THPT Số 1 Quảng Trạch, Quảng Bình.

Việc làm thế nào để sử dụng CNTT vào dạy học Ngữ văn đạt kết quả cao đã được nhiều người bàn bạc, trao đổi và đề xuất. Trong phạm vi bài viết này, tôi xin mạnh dạn đề xuất, trao đổi thêm một số kinh nghiệm mà bản thân đã từng trải qua và thực nghiệm thành công. Rất mong sớm nhận được những ý kiến hay, bổ ích của bạn đọc gần xa.

T.V.H